

Література

1. Борытко, Н. М. Педагогіка : учеб. пособие для студ. высш. учеб. за- ведений / Н. М. Борытко, И. А. Соловцова, А. М. Байбаков ; под ред. Н. М. Борытко. – Москва : Издательский центр «Академия», 2007. – 496 с.
2. Волошина О.В. Використання активних методів навчання при викладанні дисциплін педагогічного циклу / О. В. Волошина // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. – Випуск 48. – Вінниця, 2016. – С.13-16.
3. Волошина О.В. Педагогіка інновацій у вищій школі / О.В. Волошина. – Вінниця: Планер, 2015. – 161 с.
4. Галузяк В. М. Сутність і структура педагогічної компетентності вчителя / В. М. Галузяк // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М.Коцюбинського. Серія: «Педагогіка і психологія». Випуск 48. – Вінниця, 2016. – С. 37-46.
5. Холковська І.Л. Технологія формування загальнопедагогічної компетентності майбутніх учителів на заняттях з методики виховної роботи / І.Л. Холковська // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М.Коцюбинського. Серія: «Педагогіка і психологія». Випуск 53. – Вінниця, 2018. – С. 175-182.

References

1. Borytko, N. M. Pedagogika : ucheb. posobie dlya stud. vyssh. ucheb. za- vedenij / N. M. Borytko, I. A. Solovcova, A. M. Bajbakov ; pod red. N. M. Borytko. – Moskva : Izdatelskij centr «Akademiya», 2007. – 496 s.
2. Voloshyna O.V. Vykorystannia aktyvnykh metodiv navchannia pry vykladanni dystsyplin pedahohichnoho tsyклу / O. V. Voloshyna // Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Serii: Pedahohika i psykholohiia. – Vypusk 48. – Vinnytsia, 2016. – S.13-16.
3. Voloshyna O.V. Pedahohika innovatsii u vyshchii shkoli / O.V. Voloshyna. – Vinnytsia: Planer, 2015. – 161 s.
4. Haluziak V. M. Sutnist i struktura pedahohichnoi kompetentnosti vchytelia / V. M. Haluziak // Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.Kotsiubynskoho. Serii: «Pedahohika i psykholohiia». Vypusk 48. – Vinnytsia, 2016. – S. 37-46.
5. Kholkovska I.L. Tekhnolohiia formuvannia zahalnopedahohichnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv na zaniattakh z metodyky vykhovnoi roboty / I.L. Kholkovska // Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.Kotsiubynskoho. Serii: «Pedahohika i psykholohiia». Vypusk 53. – Vinnytsia, 2018. – S. 175-182.

УДК 378.14

DOI 10.31652/2415-7872-2020-61-116-121

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ДО ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Р. С. Гуревич

orcid.org/0000-0003-1304-3870

Л. Е. Габріїчук

У статті розглядаються вимоги до підготовки педагогів професійного навчання з точки зору інноваційної економіки, що характеризується тісним діалогом ринку праці та галузі освіти. Здійснено аналіз авторських поглядів на проблему підготовки студентів до дослідницької діяльності. Методологія дослідження заснована на філософських і педагогічних підходах, що розкривають сутнісні та змістові характеристики поняття «дослідницька діяльність». Обговорюється проблема підготовки педагогів професійного навчання до дослідницької діяльності у закладі вищої освіти в контексті приведення її у відповідність до вимог стандартів підготовки педагогів професійного навчання, професійної освіти та додаткової професійної освіти. В статті виокремлено два основних завдання у підготовці педагогів професійного навчання (за спеціалізаціями), що спрямовані на застосування елементів дуальної освіти з траєкторією реалізації дослідницької функції педагогів професійної освіти на робочому місці за спеціалізацією та в системі професійної освіти, а також здійснено обґрунтування вибору змісту дослідницької функції майбутнього педагога професійного навчання за рівнями (початковий, базовий, високий). Розроблена система рівнів змісту дослідницьких функцій педагогів професійного навчання може бути використана під час планування, організації та контролю якості освітнього процесу.

Ключові слова: професійна підготовка, готовність до дослідницької діяльності, професійне навчання, дослідницька функція педагогів професійного навчання, дуальна освіта.

TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF VOCATIONAL EDUCATION FOR RESEARCH ACTIVITY

R. Gurevych, L. Gabriichuk

This article discusses the requirements for vocational education teachers under the circumstances of the innovation economic, which is characterized by a close dialogue of the labor market and education. The author gives a brief analysis on the issue of students training for research. The research methodology is based on the philosophical and pedagogical approaches that reveal the essential and substantial characteristics of the concept "research activities", as well as on the ideas of the competency approach on the issue of research competences formation. The article gives information about the training of vocational education teachers for the research activities at university in the context of bringing this training into line with the requirements of the professional standard for the vocational education teachers, and their further vocational training. The paper identifies two main tasks in the training of vocational education teachers, these tasks are aimed at the application of the elements of dual education by the implementation of the research function of the vocational education teachers both in the industry and vocational education, and substantiation of the selection of the research function content of the future vocational education teachers due to levels (threshold, basic, advanced). The developed level system of the research functions of vocational education teachers can be used in the planning, organizations and control of the quality of education process.

Keywords: vocational training, readiness for research activities, training, research function of vocational education teachers, dual education.

У Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського впродовж понад 15 років здійснюється підготовка майбутніх педагогів професійного навчання зі спеціальності 015 Професійна освіта (галузі 01 – освітні, педагогічні науки) за спеціалізацією «Комп'ютерні технології в навчанні й управлінні», пізніше «Комп'ютерні технології», нині «Цифрові технології». Роль комп'ютерних або цифрових технологій у сучасному суспільстві важко переоцінити. Тому сучасна економічна ситуація в країні, що базується на оновленні економіки, інформатизації суспільства, цифровізації всіх сторін життя кожної людини передбачає іншу за своїм характером систему професійної освіти, де першочергове місце в підготовці кадрів відіграють запити суспільства, вимоги ринку праці до результатів підготовки відповідних фахівців. Діалог освіти, сфери праці та суспільства закладає основу для підвищення вимог до підготовки педагога професійного навчання, який здатен творчо підходити до розв'язання складних задач навчання, виховання та розвитку кваліфікованих робітників і спеціалістів фахової передвищої освіти в умовах переходу від індустріальної економіки до економіки знань.

Рівень кваліфікації, необхідний для виконання трудових функцій педагога професійного навчання, передбачає одержання відповідної педагогічної освіти і додаткової освіти за допомогою професійних компетенцій. Рівні бакалаврату та магістратури спеціальності «Професійна освіта» (за галузями знань) характеризуються багаторівневим характером підготовки з педагогічної та галузевої спрямованості відповідно до галузевого стандарту спеціальності (затверджений 21.11.2019 р. Наказ МОН України №1460) та Національної рамки кваліфікацій (Наказ МОН України №1341 від 23.11.2011 р.), що враховує педагогічну та галузеву спрямованість, варіативність освітніх траєкторій студентів у залежності від напрямів, профілів підготовки та їхньої базової кваліфікації.

Аналіз довідників нових і перспективних професій, затребуваних на ринкові праці, а також провідних спеціальностей, опублікованих відповідними міністерствами низки європейських країн засвідчив, що лідируючі місця займають інноваційні технологічні фахівці, що задає нові орієнтири в підготовці педагогів професійного навчання (за галузями знань).

Найзатребуванішими нині є не просто висококваліфіковані фахівці за відповідними галузями, здатні самостійно орієнтуватися в потоці інформації, що змінюється, які вміють порівнювати, аналізувати, узагальнювати, знаходити найкращі варіанти вирішення проблемних ситуацій у відповідній галузі, а також здатні навчити всьому своїх студентів. Отже, педагог професійного навчання за дослідницькою діяльністю виконує дві головні функції: дослідницьку функцію спеціаліста галузі та педагогічну функцію навчання дослідницькій діяльності студентів.

Вітчизняними та закордонними науковцями представлені різноманітні погляди з питань підготовки здобувачів вищої освіти до дослідницької діяльності, що відображені в таких наукових працях: феномен дослідницької діяльності та визначення шляхів підготовки до неї дослідженні (В. Воробйов, І. Іваненко, М. Донченко, Є. Кулик, О. Лушников, В. Попов, Т. Сидорчук).

Теоретичні положення щодо розвитку творчого потенціалу особистості, організації творчої креативної діяльності вивчалися Г. Альтшулером, А. Алексюком, Н. Дем'яненко, К. Галкіним, С. Золотухіною, Г. Кловаком, В. Майбородою, О. Микитюком та ін.).

Питання формування готовності майбутніх педагогів до навчання дослідницькій діяльності відображені в працях В. Даниленка, В. Гриньової, Г. Кловак, О. Мартиненко, Т. Щербань та ін.

Зацікавленість навчанням науково-технічної діяльності студентів є актуальною досить тривалий час. Ще в XIX ст. німецький педагог Адольф Дістерверг писав: «... без стремління до наукової роботи той, хто

навчається, попадає до влади трьох демонів: механічності, рутинності, банальності. Він деревеніє, кам'яніє, опускається» [3, с.151]. У рамках реформи пруської освітньої системи Вільгельм фон Гумбольдт сформулював принципово нові цілі, такі як «... навчити студентів самостійно мислити, ознайомити їх з освітніми принципами та методами наукового дослідження». Звідси випливає, що «без опертя на цей фундамент пізнавальна наукова діяльність не може перетворитися в істинно інтелектуальну освіту й стати плідною для розуму» [3, с.151-152].

Організація науково-дослідної діяльності в зарубіжних країнах реалізується в різних формах, скажімо, преміювання студентів, які беруть участь у наукових дослідженнях (Ірландія); створення нового університету «Denmark's Pedagogiske Universitat» для аспірантів, які займаються дослідженнями в галузі освіти (Данія); серйозні інвестиції (12 млн фунтів стерлінгів кожні три роки) для стипендій за кращі практичні дослідження і на програми професійно-педагогічного розвитку (Велика Британія); розвиток освітніх закладів професійно-педагогічної підготовки (Скандинавські країни Фінляндія та Швеція); збільшення фінансування наукових досліджень у педагогічній освіті з боку держави (Бельгія та ін). Кількість подібних прикладів можна збільшити. В цілому, європейський освітній простір нині характеризується тенденцією зростання кількості студентів, котрі бажають продовжити навчання в аспірантурі та займатися науково-дослідною діяльністю [2, с.45].

Подальше підвищення результатів підготовки педагогів професійного навчання до дослідницької діяльності ґрунтується не лише на оволодінні практичними навичками та знаннями педагогічного змісту. Проблема підготовки має бути спрямованою на активне використання процесів обговорення мислення, дискусії та інших видів дослідницьких дій майбутнього педагога професійного навчання.

Методологія нашого дослідження базується на філософських і педагогічних парадигмах, що розвивають сутнісні та змістові характеристики поняття «дослідницька діяльність», а також на ідеях компетентнісного підходу з проблеми формування дослідницьких компетенцій.

Аналіз питання підготовки педагога професійного навчання (за галузями) в цілому та виокремлення в ній формування дослідницької функції майбутнього педагога професійного навчання демонструють, що дослідницька функція в педагогічній діяльності пов'язана з вивченням професійних потреб самих здобувачів, необхідністю побудови педагогічної системи підготовки педагогів професійного навчання, вивченням суперечностей між бажаним та реальним рівнем продуктивності рішень управлінських, педагогічних та освітніх задач професійної діяльності педагога професійного навчання, розглядом факторів продуктивності галузевих дослідницьких матеріалів за всіма навчальними планами, аналізом способів відбору, корекції й удосконалення навчальних матеріалів майбутньої професійної діяльності педагога професійного навчання. Згідно з твердженнями знаного педагога Н. Кузьміної, дослідницька функція педагога представлена як ґностична та включає в себе такі складові: аналіз педагогічних ситуацій; формування педагогічних задач; набуття нових знань; аналіз процесу розв'язування задач і результатів їх вирішення; співставлення поставленого дослідницького завдання з реально існуючим [5, с.20].

Є. Муравйов відзначає залежність рівня професіоналізму педагога від наявності у нього дослідницької позиції та сформованості дослідницьких умінь [6, с.12]. Педагог може досконало володіти «готовим» матеріалом, що накопичено в педагогічній теорії та практиці, але, якщо ці знання не переплавляються у власному досвіді та не генеруються в «особисте знання», якщо в нього не сформувалася звичка постійного пошуку на основі вже наявних знань свого психолого-педагогічного шляху, йому загрожує небезпека зупинитись у своєму розвитку.

Формування дослідницьких знань, умінь і навичок випускника є одним із головних результатів засвоєння освітньої програми, що здійснюється комплексно. Майбутній педагог професійного навчання одержує особливу системну освіту, що складається з трьох інтегрованих компонентів. Це психолого-педагогічна, галузева підготовка і підготовка згідно з робітничою професією. Діяльність педагога професійного навчання є поліфункціональною і передбачає інтеграцію загальнопедагогічних і галузевих знань, вмінь, навичок і компетенцій.

Одні компетенції формуються через засвоєння кількох елементів освітньої програми, інші – в межах одного, але спеціально побудованого елемента освітньої програми – освітнього модуля (це стосується, в першу чергу, дисциплін професійного циклу). Деякі компетенції, що мають «наскрізний» характер, формуються впродовж усієї освітньої програми через спеціальні освітні технології та види навчальної діяльності. Таким чином, процес формування дослідницьких компетенцій може відбуватися в двох напрямках: поява нових або підвищення рівня вже набутих здобувачами компетенцій того чи іншого виду. Це, в свою чергу, означає, що необхідно встановити рівні формування компетенцій.

Співвідношення професійних стандартів, державних освітніх стандартів і рівнів кваліфікації згідно з Національною рамкою кваліфікацій вимагає в процесі вибору змісту підготовки педагога професійного навчання виконання професійних дослідницьких функцій під час виокремлення таких рівнів (табл. 1):

1) низький, що дозволяє випускнику програми (ступеня, модуля) застосовувати дослідницькі знання, вміння та навички під час виконання повсякденної професійної діяльності в своїй галузі;

2) середній, що визначає здатність педагога брати на себе психолого-педагогічну відповідальність за підготовку здобувачів до дослідницької діяльності, застосовувати її під час виконання простих завдань, формувати у здобувачів більш широкі мотиваційні здатності і особисту відповідальність за прийняття рішення стосовно того, яким чином може розв'язуватися дослідницьке завдання в різних наукових та технологічних виробництвах;

3) високий, що демонструє педагогічну систему педагога з формування у здобувачів самостійності та відповідальності під час керування діяльністю і в процесі визначення того, яким чином наявні у них компетенції (результати навчання) можуть бути використані в конкретній ситуації. Це передбачає наявність здатності будувати власну стратегію їх застосування не лише в конкретній ситуації, а й упродовж тривалого періоду, а також уміння будувати схеми, що дозволяють оцінювати як реальні так і майбутні зміни (передбачення, прогнозування тощо).

Таблиця 1

Обґрунтування змісту дослідницьких функцій педагога професійного навчання

Науковці	Зміст дослідницьких функцій педагога професійного навчання
1. Низький рівень дослідницької функції педагога професійного навчання. Дослідницька діяльність – діяльність, що спрямована на задоволення пізнавальних потреб (галузева підготовка)	
О.М. Леонтьєв	Діяльність, предмет якої – продукування нового знання [6].
І.А. Зимняя, Є.О.Шашенкова	Специфічна людська діяльність, що регулюється свідомістю і активністю особистості, котра спрямована на задоволення пізнавальних, інтелектуальних потреб, результатом якої є нове знання, одержане відповідно до поставленої мети та з об'єктивними законами й наявними обставинами, що визначають реальність і досягнення мети [4]
2. Середній рівень дослідницької функції педагога професійного навчання. Дослідницька діяльність – орієнтовано-дослідницька, інтелектуально-творча, пізнавальна (психолого-педагогічна підготовка)	
Є.С.Спіцин	Навчання студентів елементам дослідницької діяльності, організації та методики наукової творчості; наукові дослідження, що здійснюють студенти під керівництвом професорів і викладачів [14]
П.В.Середенко	Вид творчої інтелектуальної діяльності, котра через механізми пошукової активності сприяє реалізації себе у формі дослідницької поведінки [4]
О. Є. Антонова, В. М. Єремєєва, Н. М. Мирончук	Науково-дослідницька робота студентів – один із видів діяльності, який є природним продовженням і поглибленням навчального процесу шляхом вивчення конкретних тем і проблем з використанням системи методів педагогічних досліджень, що сприяє розвитку науково-педагогічного мислення, потреби в інтелектуальному становленні, саморозвитку та самовихованні [9, с.4].
3. Високий рівень дослідницької функції педагога професійного навчання. Дослідницька діяльність, що пов'язана з розглядом дослідницької поведінки здобувачів (управлінська підготовка)	
О.М.Семенов	Вид інтелектуально-творчої діяльності, що виникає в результаті функціонування механізмів пошукової активності, побудована на основі дослідної поведінки. Вона складається з мотивуючих факторів (пошукової діяльності) дослідницької поведінки і механізмів її здійснення [13].
С.Л.Бєлих	Діяльність, на відміну від дослідницької поведінки, розуміється як усвідомлений процес, що має мету, здатна до саморегуляції, спрямована на досягнення мети
Г.Ф.Пономарьова	Вид науково-дослідницької роботи, що є невід'ємним елементом освітнього процесу і входить до календарно-тематичних та навчальних планів, навчальних програм як обов'язкова для всіх студентів. науково-дослідницька робота, що здійснюється поза освітнім процесом у межах студентського науково-творчого товариства – у гуртках, проблемних групах (лабораторіях), під час навчальної та виробничої практики тощо [14].

Підготовку педагога професійного навчання до виконання дослідницьких функцій бажано здійснювати з допомогою дуальної освіти (табл.2). Дуальна освіта – вид професійної освіти, під час якого практична частина підготовки відбувається на робочому місці, а теоретична частина – на базі освітнього закладу. Система дуальної освіти передбачає спільне фінансування програм підготовки фахівців під конкретне робоче місце комерційними підприємствами та регіональними органами влади.

Таблиця 2

Траєкторія реалізації дослідницької функції педагога професійного навчання

№ етапу	Назва етапу	Навчальний зміст
1	Навчально-ознайомча практика на робочому місці в закладі професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТО)).	Демонстрація взірців професійних дій, що об'єднані однією або кількома трудовими функціями. Професійні проби. Спроби самостійного виконання фахових завдань. Формування списку педагогічних проблем і завдань.
2	Теоретичний	Вивчення психолого-педагогічного теоретичного матеріалу модуля як засобу розв'язання педагогічних проблем і завдань. Формування способів виконання професійних дій (інструментальний аспект) Відпрацювання конкретних способів професійних дій у навчально-лабораторному середовищі (практикум).
3	Навчальна (виробнича) практика в закладах професійної (професійно-технічної) освіти	Виконання професійних дій на підприємстві і на робочому місці в ЗП(ПТ)О
4	Проектно-дослідна діяльність у закладі освіти	Аналіз ефективності та ускладнень під час виконання професійних дій. Організація міні-досліджень, спрямованих на аналіз причин неефективності і ускладнень в професійній діяльності, побудова нової професійної дії.
5	Теоретично-рефлексивний	Організація рефлексії (групової, індивідуальної) своїх дій з урахуванням результатів проектно-дослідної діяльності. Формування загальної спроби професійних дій (розуміння реалізації професійної дії в середовищі можливостей).

Констатуємо відсутність узгодженості і наступності освітнього стандарту вищої освіти за напрямом «Професійна освіта (за галузями)», відповідно, і основних освітніх програм педагогічного профілю галузевим стандартам (у тому числі стандарту України). Також наявні серйозні суперечності в самому розумінні компетенцій. Ринок праці та представники системи освіти по-різному трактують це поняття. Викладачі говорять про компетенції, розуміючи при цьому потенціал здобувачів освіти, виходячи із знань, вмінь, навичок, що можна одержати, вивчивши визначені навчальні дисципліни. Ринок праці в особі роботодавців під компетенціями розуміє можливість особи ефективно виконувати професійні функції. Цей підхід заснований на дослідженні й описі поведінки, що сприяє найкращому виконанню роботи і застосовується дослідниками і консультантами, які спеціалізуються в галузі ефективного управління.

Наявні суперечності в підходах до компетенцій у галузі освіти і ринку праці можуть призвести до загрози того, що система вітчизняної освіти збереже відданість пропозиціям студентів, а не набуття ними компетенцій в розумінні практики. Іншими словами, компетентнісний підхід може носити лише формальний характер, що в результаті може посилити дисбаланс між ринками освіти та праці.

Висновки. Поєднання галузей освіти та праці в діяльності педагога професійного навчання характеризуються багаторівневим характером підготовки за педагогічною та галузевою спрямованістю у відповідності з професійних стандартів, що враховують педагогічну та галузеву спрямованість, варіативність освітніх траєкторій, котрі залежать від напряму підготовки, профілю, базової кваліфікації здобувачів. Розроблена система рівнів змісту дослідницьких функцій педагогів професійного навчання (низький, середній, високий) може бути використана під час планування, організації і контролю якості освітнього процесу.

Література

1. Альтшуллер Г.С. Поиск новых идей: от озарения к технологии / Г.С.Альтшуллер, А.В.Злотин, В.И. Филатов. Кишинев. Картя Молдовеняскэ, 1989. – 381 с.
2. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи / С.С.Вітвицька. – Київ : Центр навчальної літератури, 2003.
3. Давыдов В.В. Проблемы развивающего обучения: опыт теоретического и экспериментального исследования / В.В.Давыдов. – Москва : Академия, 2004. 283 с.
4. Дистервег А. Избранные педагогические сочинения / А. Дистервег. – Москва : Учпедгиз, 1996. 374 с.
5. Зимняя И.А., Шашенкова Е.А. Исследовательская работа как специфический вид человеческой деятельности / И. А. Зимняя, Е.А.Шашенкова. – Ижевск, 2001. – 103 с.
6. Кузьмина Н. В. Профессионализм деятельности преподавателя и мастера производственного обучения профтехучилища / Н. В.Кузьмина. – Москва : Высш. шк., 1989. – 99 с.
7. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М.: Политиздат, 1977. – 304с.
8. Микитюк О.М. Теорія і практика організації науково-дослідної роботи у вищих навчальних закладах освіти України в ХІХ ст.: Автореф. дис. доктора пед. наук / Інститут педагогіки АПН України, К., 2004. – 42 с.
9. Методика організації науково-педагогічних досліджень: метод. посібник / укл. : О. Є. Антонова, В. М. Єремєєва, Н. М. Мирончук. – Житомир, 2018. – 76 с.
10. Савенков А.И. Психологические основы исследовательского подхода к обучению / А.И.Савенков.– Москва, 2006. – 490 с.
11. Середенко П.В. Формирование готовности будущих педагогов к обучению учащихся исследовательским умениям и навыкам: автореф. дис. д-ра пед.наук: 13.00.08. М., 2008. – 49 с.
12. Симоненко В.Д. Общая и профессиональная педагогика / В. Д. Симоненко. – Москва : Вентана-Граф, 2007. – 339 с.
13. Семенов О.М. Організація науково-дослідної роботи студентів філологічних факультетів педагогічних університетів / О.М.Семенов. – Київ – Глухів: РВВ ГДПУ, 2002. – 96 с.
14. Спіцин Є.С. Методика організації науково-дослідної роботи студентів у вищому закладі освіти / Є.С. Спіцин. – К., 2003.
15. Пономарьова Г.Ф. Науково-дослідна робота студентів у ВНЗ як складова їх професійної підготовки / Г.Ф. Пономарьова // Наукові записки кафедри педагогіки. – Випуск XXIV. – Харків, 2010. – С.138-144.

References

1. Altshuller G.S. Poisk novykh idej: ot ozareniya k tehnologii / G.S.Altshuller, A.V.Zlotin, V.I. Filatov. Kishinev. Kartya Moldovenyaskе, 1989. – 381 s.
2. Vitvytska S.S. Osnovy pedahohiky vyshchoi shkoly / S.S.Vitytska. – Kyiv : Tsentr navchalnoi literatury, 2003.
3. Davydov V.V. Problemy razvivayushego obucheniya: opyt teoreticheskogo i eksperimentalnogo issledovaniya / V.V.Davydov. – Moskva : Akademiya, 2004. 283 s.
4. Disterveg A. Izbranye pedagogicheskie sochineniya / A. Disterveg. – Moskva : Uchpedgiz, 1996. 374 s.
5. Zimnyaya I.A., Shashenkova E.A. Issledovatel'skaya rabota kak specificheskij vid chelovecheskoj deyatel'nosti / I. A. Zimnyaya, E.A.Shashenkova. – Izhevsk, 2001. – 103 s.
6. Kuzmina N. V. Professionalizm deyatel'nosti prepodavatelya i mastera proizvodstvennogo obucheniya proftehuchilisha / N. V.Kuzmina. – Moskva : Vyssh. shk., 1989. – 99 s.
7. Leontev A.N. Deyatel'nost. Soznanie. Lichnost. – M.: Politizdat, 1977. – 304s.
8. Mykytiuk O.M. Teoriia i praktyka orhanizatsii naukovo-doslidnoi roboty u vyshchyykh navchalnykh zakladakh osvity Ukrainy v KhIKh st.: Avtoref. dys. doktora ped. nauk / Instytut pedahohiky APN Ukrainy, K., 2004. – 42 s.
9. Metodyka orhanizatsii naukovo-pedahohichnykh doslidzhen: metod. posibnyk / ukl. : O. Ye. Antonova, V. M. Yermieieva, N. M. Myronchuk. – Zhytomyr, 2018. – 76 s.
10. Savenkov A.I. Psihologicheskie osnovy issledovatel'skogo podhoda k obucheniyu / A.I. Savenkov.– Moskva : 2006.– 490 s.
11. Seredenko P.V. Formirovaniye gotovnosti budushih pedagogov k obucheniyu uchashihsya issledovatel'skim umeniyam i navykam: avtoref. dis. d-ra ped.nauk: 13.00.08. M., 2008. – 49 s.
12. Simonenko V.D. Obshaya i professional'naya pedagogika / V. D. Simonenko. – Moskva : Ventana-Graf, 2007. – 339 s.
13. Semenoh O.M. Orhanizatsiia naukovo-doslidnoi roboty studentiv filolohichnykh fakultetiv pedahohichnykh universytetiv / O.M.Semenoh. – Kyiv – Hlukhiv: RVV HDPU, 2002. – 96 s.
14. Spitsyn Ye.S. Metodyka orhanizatsii naukovo-doslidnoi roboty studentiv u vyshchomu zakladi osvity / Ye.S. Spitsyn. – K., 2003.
15. Ponomarova H.F. Naukovo-doslidna robota studentiv u VNZ yak skladova yikh profesiinoi pidhotovky / H.F. Ponomarova // Naukovi zapysky kafedry pedahohiky. – Vypusk KhKhIV. – Kharkiv, 2010. – S.138-144.